

Елена Николова-Руж

За Ерих Кестнер и книгите
му
послеслов към сборника „Романи
за деца“

Предговори и послеслови се пишат мъчно, особено за автор като Ерих Кестнер, който е имал слабост както към предговорите, така и към послесловите. И почти всяка своя книга е снабдявал и с предговор, и с послеслов, а в някои случаи и с повече от един. За което приятелите му снисходително му се надсмивали. Но той бил неуморим. Смятал, че предговорът например е толкова необходим и разкрсява книгата, както градинката отпред разкрсява къщата. Нима не ще бъде по-приятно за гостите (респективно читателите), вместо да влязат направо във вратата, да минат по малка алея до входа покрай цветни лехи с пъстри градински теменуги или гиргини. А всеки път, когато привършвал някоя книга и написвал „край“, се чувствувал неуверен дали е изпълнил успешно замисъла си. Несигурен бил, защото стоял все още много близо до дома, който е построил. Липсвал му погледът от разстояние и никак не знаел дали ще може да се живее добре и удобно в неговата постройка от думи. И тъй като искал да бъде честен, да не заблуди с нищо малките си приятели читатели, се опитвал накрая да им дообясни още някои неща. Ето подбудата, която го карала да пише послеслови.

И предговорите, и послесловите към своите книги Кестнер е писал неподражаемо искрено и хубаво. И това прави моята задача – да напиша няколко странички послеслов за този автор – особено трудна. Не бих могла да пристъпя към нейното изпълнение, преди да ви разкажа как и кога българските деца се запознаха с Ерих Кестнер.

Една написана на чужд език книга може да стане любимо четиво, след като бъде преведена на родния език. И то така добре, че да не личи дали е писана от чужд, или свой, български автор. Следователно необходим е добър преводач. Такъв не само добър, но необикновено талантлив преводач беше моят колега Владимир Мусаков. Владко (така го наричахме всички, които го обичахме и още го помним, макар вече да не е между нас – зла болест прекъсна младия му живот) още като момче се бе влюбил в Кестнер и преди 15-тина години употреби много енергия, за да убеди нашите издатели, че и българските деца ще харесат Кестнер – както всички деца по света. Така като хубав подарък за българските деца се появиха една след друга „Емил и тримата близнаци“, „Хвърчащата класна стая“, „Двойната Лотхен“, „Изчезналата миниатюра“, „Трима мъже в снега“, „Презгранично пътуване“, „Фабиан“ и други произведения на Кестнер за деца и възрастни. С много обич, познаване и разбиране и Владко Мусаков пишеше предговори към книгите на Кестнер (аз си спомням предговорите към „Изчезналата миниатюра“ и към „Трима мъже в снега“). Той се стараше, пък и умееше да ги пише така, че както

казваше лам, „Да не са особено скучни, да не приличат на другите, да не бъдат поучителни и да дават възможно най-обширни сведения за автора“. На едно място Владко казва кое най-много харесва у Кестнер: ... Дето незабелязано, между другото, дори между редовете показвал сложни наглед неща, които се оказват детински прости, и други, уж прости, пък в тях е събрана толкова житейска мъдрост. Че вижда всички гнили порядки в буржоазното общество, сочи социалните противоречия, умее да прави напречен разрез на една действителност, която желае да осмее и бичува (това все по думите на Владко).

Разбирам желанието ви да научите повече за автора. Но аз и по този въпрос най-напред ще дам думата пак на Владко. В предговора си към „Трима мъже в снега“ той бе постъпил много хитро, като бе дал думата на автора да разкаже сам за себе си („Защото и при най-добро желание не бих могъл да променя биографията на Кестнер, нали?“ – оправдава се той). И тъй, какво ни разказва Кестнер?

„Явил съм се на тоя свят през 1899 г. Баща ми – на млади години майстор-седлар със собствена работилничка – по онова време беше работник в една фабрика за куфари. Бях около седемгодишен, когато в града ни избухнаха стачки. Конни полицаи с извадени саби препускаха по нашата улица и безогледно удряха сред насъбраната тълпа. Аз стоях на прозореца, а майка ми разплакала ме дърпаше оттам... Беше 1906 година. Тогава Германия имаше кайзер и за рождения му ден на големия площад ставаха величествени паради. Тези паради доведоха до Първата световна война.

През 1917 година, когато първите ми съученици бяха паднали вече на западния и източния фронт, повикаха във войската и мене. Оставах ми още две години училище. Когато войната свърши, завърнах се у дома с болно сърце. Трябваше да ме крепят, за да изкача стълбите... А в университета трябваше да мине доста време, докато се усмирят духовете на воювалите студенти. Когато най-сетне те започнаха да мислят пак за учене, изведнъж твърде осезателно се почувствува, че Германия беше загубила войната. Парите внезапно се обезцениха... Моят роден град ми отпусна стипендия. Ала скоро стана тъй, че тая месечна стипендия стигаше само за кутия цигари. За; да мога да продължа следването си, започнах да работя. В края на седмицата долучавах цяла чанта банкноти.! но трябваше да тичам с всички сили, ако исках да си купя нещо за ядене. Докато, стигнех до ъгъла, парите вече бяха обезценени. Разполагах с банкноти, върху които бяха отбелязани милиардни цифри, след няколко часа те едва стигаха, за да се прибера у дома с трамвай. Беше 1923

година... Сетне инфлацията свърши. И тогава – още студент – станах журналист и редактор. Учих нощем... Беше 1925 година. През 1927 година потеглих с празни джобове да завладея Берлин. В края на годината се появи първата ми книга. Последваха ядруги. Бяха преведени. Бяха филмирани. Попрището ми изглеждаше осигурено... Но и от това не излезе нищо. Безработицата и борбите между повече от 20 партии подготвиха почва за диктатурата. Хитлер дойде на власт и Гьобелс I изгори книгите ми. На литературната ми работа бе сложен край. Беше 1933 година...“

Ако оставим авторът да продължи, той ще ни разказва не с часове, а с дни. Но не е ли по-добре онези, които се интересуват повече от неговия живот, да си прочетат сами, на спокойствие, неговата тъй увлекателна книга „Когато бях малко момче“ – тя вече се, превежда и наскоро ще се появи на витрините на книжарниците. Защото в края на този уж кратък послеслов би трябвало и аз да добавя нещо, инак издателството може да не го хареса, да ми се разсърди и току-виж не пушнало книгата за печат.

Най-напред, какво пропусна сам Кестнер? Каза ви кога е роден, но не и къде. Е, добре – в Дрезден, красивия град на река Елба. „Ако е истина, че зная не само кое е лошо и грозно, но и кое е красиво, това дължа само на щастieto, че съм расъл в Дрезден. Нямахме нужда да уча от книгите кое е кубаво. Нито в училище или университета, Аз можех да вдъхвам красотата, тъй както децата на лесничите вдишват горския въздух.“

Спомените му ние прекъснахме, преди да е споменал майка си. А той я обича много, както и тя него, И двамата остават близки и свързани през целия си живот. Отпърво тя е шивачка – шие корсети, по-късно става фризьорка. С природната си интелигентност майката на Кестнер знае във всеки момент какво е нужно на любимия ѝ син, тя го изгражда като личност още в детството му. Двамата преброждат планините на Германия, наслаждават се на природата, запознават се с живота на обикновените хора. Тези странствувания са дали много на малкия Ерих. Вече младеж, той мечтае да стане учител. В известния Лайпцигски университет изучава германистика, но същевременно и история, и философия, и френска литература. Както сам авторът спомена по-оре, условията – политически и обществени – го принуждават още в студентските си години да започне работа като журналист и редактор. А с първата си книга за деца „Емил, малкият детектив“ той изведнъж става знаменитост. „Още с появата си Кестнер създаде школа – пише възторжено критиката

за него. – Романите му за деца, четени с еднакво удоволствие и от възрастни, се превръщат в чужбина в читанки за изучаване на немски език. Романите му за възрастни разтърсват духовете...“

Нацистите изгарят книгите му на кладата пред Берлинския университет заедно с произведенията на Томас и Хайнрих Ман, на Брехт, Ремарк; Цвайг, Тухолски и др. Въпреки това през мрачните 12 години на фашисткото мракобесие Кестнер не напуска Германия. На приятелите си, които го умоляват да стори това, той отговаря: „В тежки времена един писател трябва да споделя съдбата на своя народ. Аз искам да остана, за да бъда очевидец на ужасите, които идват; Искам да напиша роман за нацистката диктатура. И искам да съм видял със собствените очи онова, за което ще пиша!“

И Ерих Кестнер остава в Германия. За да възненавиди с цялото си сърце войната и да бъде до края на живота си яростен разобличител на милитаризма, горещ привърженик на борбата за мир между народите. Писателят-антифашист Ерих Кестнер разкрива в романите си зя възрастни зверския лик на нацизма, сенчестите страни на капиталистическо ш общество, жестокостта и егоизма на богатите, опиянени от властта и мощта на парите, зависимостта на милионите бедни безработни... Без да влиза в ролята на досаден моралист, Кестнер и в своите книги за деца не изключва „политическото възпитание“, подсказва на младите си читатели какво е държава и общество, учи ги да си помагат един на друг, да се борят срещу несправедливостта, пробужда у тях чувство за обществено-политическа отговорност.

Какво въпрочем е накарало Кестнер да напише книги за деца – така прости и непосредствени, пълни с толкова доброта и хумор и няколко „зрънца житейска мъдрост“? Защо предпочита децата за своя читателска публика? Този въпрос му е поставян неведнъж.

„Защото децата слушат с наострени уши. Тяхната съвест не е поковарена.“ Да им помогне да запазят тази чиста съвест е една от най-важните задачи на учителя и възпитателя. На неопитните и непоковарените той иска да разкрие кое е добро и кое лошо на този свят, къде е истината и къде фалшът. Защото децата, това той твърдо вярвал и знаел, се намирили все още близо до доброто, били нещо като негови съседи по стая. Човек трябвало само да ги научи как да отварят предпазливо вратата...

Повечето хора забравят детството си, както се забравя чадър, оставят го някъде в миналото. Но нито четиридесет, нито петдесет години учене и трупане на опит не са равностойни на тънкото душевно съдържание, изпълващо първото десетилетие. „Детството е фарът на нашия

живот.“

Кестнер не може да прости на хората, които забравят детството си. „Как може един възрастен човек да забрави до такава степен детството си, че един ден изобщо да не знае колко тъжни и нещастни могат да бъдат понякога децата? Защото всъщност няма значение дали плачеш заради счупената си кукла, или пък след години заради изгубения, си приятел. В живота никога не е важно защо скърбиш, а само колко скърбиш. Детските сълзи съвсем не са по-дребни и често пъти са доста по-тежки от сълзите на възрастните. Но да не се разберем криво, драги приятели. Не е необходимо да се размекваме без нужда. Искам да кажа само, че човек трябвала бъде честен дори когато това му причинява болка. Честен до мозъка на костите си!

Дали с тази именно чистосърдечност Кестнер намира път до сърцата на малките момчета и момичета и събужда у тях рядкото чувство, че всекиму има да каже нещо съвсем особено? Навярно чрез нея и още много други неща. «Това е писател, който съумява и в есето да бъде ясен и понятен, както и в книгата за деца» – пише за Кестнер един негов колега. А самият Кестнер казва в интервюто, което взема сам от себе си; че ненавижда до смърт изкуствената «дълбочина», която никога не излиза от мода в неговата родина, «страната на мислителите и поетите», и си остава подчинен и предан на трите неизменни изисквания за чистосърдечност на чувствата, яснота на мисълта и простота на думите и изреченията.“

Вие сами сте се уверили в това, драги млади читатели, от страниците, които сте прочели.

КРАЙ

© 1982 Елена Николова-Руж

Сканиране и разпознаване: unicode, 2007

Редакция: xsenedra, 2007

Публикация:

Ерих Кестнер, Романи за деца

Художник: Валтер Трип

„Народна младеж“, издателство на ЦК на ДКМС, София, 1982

Съдържание:

Емил и тримата близнаци

Антон и Точица

Хвърчащата класна стая

Двойната Лотхен

За автора и книгите му, послеслов – Елена Николова-Руж

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/3206>]